

Otto Laukkarinen

Uuden testamentin patriarkaallinen tekstilaitos

Tässä katsauksessa esittelen vuonna 1904 Ekumeenisen patriarkaatin julkaiseman Uuden testamentin patriarkaallisen tekstilaitoksen taustaa ja eroja nykyiseen tekstikriittisiin Nestle-Aland 27. laitokseen ja 28. laitokseen sekä pohdin patriarkaallisen tekstin merkitystä erityisesti Suomen ortodoksisessa kirkossa. Käyttämäni suomenkieliset raamatunkohdat ovat vuoden 1992 käännöksen ja sen alaviitteiden mukaisia, pois lukien omat käännökseni patriarkaallisesta tekstistä. Raamatun käsikirjoitusten numerointi on Nestle-Alandin laitoksen mukainen.

Synty

Patriarkaallinen tekstilaitos syntyi tarpeesta saada yhdenmukainen Uuden testamentin teksti kreikkaa liturgisena kielenä käyttäville ortodoksisille paikalliskirkoille (neljä vanhaa patriarkaattia, Konstantinopoli, Aleksandria, Antiokia ja Jerusalem sekä Kreikan ja Kyproksen kirkot). Kreikankielisissä kirkoissa tekstilaitosten moninaisuus oli paljon runsaampaa kuin muissa kristillisissä kirkoissa uuden ajan alussa. Venäjän kirkon nykyäänkin käyttämä Uusi testamentti perustuu pohjimmiltaan Ostrogin Raamattuun vuodelta 1581. Samanlainen asema oli roomalaiskatolisessa kirkossa Vulgatalla, jonka asema vahvistettiin Trenton kirkolliskokouksessa 1563. Anglikaanisessa kirkossa King James-käännös (1611) ja Saksassa sekä välillisesti pohjoismaissa Lutherin käännös (1522) pohjautuvat Textus receptus-tekstien ryhmään.¹ Kaikki nämä tekstit edustivat yhteneviä tekstilaitoksia. Sen sijaan kreikankielinen tekstitradiatio oli paljon moninaisempaa.

Kreikankielisten kirkkojen Uuden testamentin tekstien lukutapojen ja eri tekstien suuri lukumäärä johtuu todennäköisesti siitä, että Uutta testamenttia ei tarvinnut kääntää toisesta kielestä. Yhdenmukaista tekstilaitosta ei näin ollen tarvittu. Tämän seurauksena käsikirjoitusten erojen määrä oli huomattavasti muita kristillisiä kirkkoja suurempi. Turkkilaisvallan aikana

tosin julkaistiin useita erilaisia Uuden testamentin painoksia, joista ensimmäiset 1500-luvulla Venetsiassa. Näissä oli usein eri lukutapoja, jotka aiheuttivat hämmennystä. Vierekkäisissä hiippakunnissa saattoi olla käytössä eri tekstilaitos.

Tätä asiaa korjaamaan ekumeeninen patriarkka Konstantinos V (1833–1914) määräsi toimitettavaksi yhdenmukaisen, kirkollisen ja konstantinopolilaiseen traditioon perustuvan tekstin. Konstantinos kuitenkin syrjäytettiin ottomaaniviranomaisten toimesta suurena perjantaina 12. huhtikuuta 1901 ja sen vuoksi patriarkaatin synodi perusti toimitustyötä varten komitean vasta seuraavana vuonna.

Tätä komiteaa johtamaan patriarkaatti nimesi Leipzigiin ja Moskovaan opiskelleen Halkin teologisen koulun professorin Vasilios Antoniadeksen. Patriarkaalista tekstilaitosta kutsutaankin tästä syystä joskus Antoniades-tekstiksi. Komitea käytti työskentelyssään 125 eri evankeliumi-, epistola- sekä Ilmestyskirjan käsikirjoitusta, jotka olivat peräisin pääosin Halkin teologisesta koulusta, Halkin kauppakoulusta, Athosvuoren eri luostareista ja muutamista muista kirjastoista. Nämä käsikirjoitukset olivat pääasiassa evankeliumi- ja apostoloslektonaareja.² Ilmestyskirjan tekstit olivat pääasiassa minuskelikäsitteisiä. Kaikki käsikirjoitukset ovat pääasiassa 900-luvulta 1500-luvulle.

Komitean pyrkimyksenä oli tuottaa erityisesti Konstantinopolin patriarkaattissa käytetty tekstimuoto, joka otettaisiin yhtenäiseksi tekstiksi kaikkiin kreikankielisiin paikalliskirkkoihin. Tekstikriittisessä työskentelyssä ei huomioitu vanhoja majuskelikäsitteisiä (Sinaitucus, Vaticanus ja Alexandrinus), jotka ovat olleet useiden kriittisten tekstilaitosten lähdemateriaalia. Komitea ei myöskään pyrkinyt etsimään ”alkuperäistä” lukutapaa, vaan sitä, mikä sopisi mahdollisimman hyvin kirkolliseen käyttöön ja mikä oli jo vaikiintunut kirkolliseen traditioon.

Patriarkaallinen teksti julkaistiin ensi kerran 1904. Se sai paljon kritiikkiä länsimaisilta tutkijoilta, jotka olivat tottuneet omaan kyseenalaistavaan tutkimusmenetelmäänsä. He kritisoivat myös Antoniadeksen apparaattia ja valittuja lukutapoja. Antionades myönsi, että työskentelyn tarkoituksena ei ollut tuottaa tieteellistä editiota. Hän kuitenkin puolusti Raamatun pyhää roolia kirkossa ja korosti, että Uusi testamentti on pyhä teksti, johon ei pitänyt suhtautua kriittisesti.

Länsimaisessa Uuden testamentin eksegetiikassa on korostettu alexandrialaisen tekstin paremmuutta verrattuna muihin tekstimuotoihin.

Aleksandrialaista tekstiä eli *vähemmistötekstiä* on pidetty Uuden testamentin kirjojen alkuperäisiä käsikirjoituksia lähimpänä olevana tekstinä.³ Säilyneet vanhimmat kokonaiset Uuden testamentin käsikirjoituskoodeksit (Sinaiticus ja Vaticanus) edustavat pääosin aleksandrialaista tekstiä. Bysanttilaisessa tekstissä on useita lukutapoja, jotka eivät esiinny aleksandrialaisessa tai muissa varhaisissa teksteissä. Tämän vuoksi tekstikriitikotkaan eivät ole ottaneet bysanttilaisen tekstin myöhäisempiä lukutapoja kriittisiin editioihinsa.

Tekstistä julkaistiin toinen, korjattu laitos vuonna 1912. Vuonna 1968 Kreikan kirkon kirkollisten tekstien julkaisulaitos *Apostoliki Diakonia* julkaisi uudet epistola- ja evankeliumikirjat, jotka oli korjattu vastaamaan patriarkaalista tekstiä. Nämä olivat aikaisemmin eronneet huomattavastikin patriarkaalisesta tekstistä.⁴

Erot tekstikriittiseen tekstiin ja 1992 suomennokseen

Patriarkaalinen tekstilaitos kuuluu bysanttilaisten tekstien ryhmään, kuten Textus receptuskin. Suomalainen Uuden testamentin vuoden 1992 käännös perustuu taas suurimmalta osin Nestle-Alandin Novum Testamentumin (26. ja 27. eds.) aleksandrialaiseen tekstimuotoon. Patriarkaalinen teksti eroaa tekstikriittisestä tekstistä noin kuudessatuhannessa lukutavassa ja Textus receptus-tekstistä noin kahdessatuhannessa lukutavassa.

Seuraavaksi esittelen neljä esimerkkiä patriarkaalisen tekstin ja tekstikriittisen tekstin eroista. Suomennos on vuoden 1992 kirkkoraamatun mukainen.

Matt. 5:22

Tekstikriittinen teksti (NA27)

πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει·

jokainen, joka on vihoissaan veljelleen, on ansainnut oikeuden tuomion.

Patriarkaalinen tekstilaitos

πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ **εἰκῆ** ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει·

jokainen, joka on vihoissaan veljelleen **turhaan/ilman syytä**, on ansainnut oikeuden tuomion.

Varmaan yksi mielenkiintoisimmista tekstikriittisen ja patriarkaalisesta tekstin eroista on tämä kohta-Matteuksen evankeliumin Vuorisaarnassa (Matt. 5–7). Tekstikriittisen tekstin mukaan veljelleen vihoissa oleva on aina ansainnut oikeuden tuomion. Patriarkaalisessa tekstissä väite on pehmeämpi, koska siinä on adverbi *εἰς*, jonka merkitys on ”turhaan” ja ”ilman syytä.” Tämä lukutapa sallii siis vihaisuuden oikeasta syystä. Lukutapa esiintyy kyllä Codex Sinaiticuksessa ja Codex Bezaessa sekä lukuisissa muissa käsikirjoituksissa, mutta ei tekstikriitikkojen parhaana lähteenä pitämässä Codex Vaticanuksessa ja papyrus 64:ssä. Tästä syystä se on mahdollisesti jätetty tekstikriittisen tekstin ulkopuolelle.

1. Joh. 5:7–8

Tekstikriittinen teksti (NA27)

ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν.

Todistajia on näin kolme: Henki, vesi ja veri, ja nämä kolme todistavat yhtäpitävästi.

Patriarkaalinen tekstilaitos

ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι· καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν·

Todistajia on näin kolme taivaassa: Isä, Sana ja Pyhä Henki ja he kolme ovat yksi. Samoin on kolme todistajaa maan päällä: Henki, vesi ja veri ja kolme todistavat yhtäpitävästi.

Patriarkaalisesta tekstin lukutapa esiintyy vain yhdessä kreikkankielisessä käsikirjoituksessa, minuskeli 629:ssä, joka on ajoitettu 1300-luvulle. Tässä minuskelissa ovat kreikkalainen ja latinalainen teksti rinnakkain. Lisäys tunnetaan tekstikriitikissä yleisesti nimellä *Comma Johanneum*, joka on todennäköisesti tehty Espanjassa areiolaisia vastaan 500-luvulla. Lisäys on siirtynyt käsikirjoitukseen latinasta. Antoniades itse vastusti Comma Johanneumin lisäämistä tekstilaitokseen, mutta joutui taipumaan patriarkaatin synodin päätökseen.

Ilm. 20:2

Tekstikriittinen teksti (NA27)

καὶ ἐκράτησεν τὸν δράκοντα, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὃς ἐστὶν Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη

Hän otti kiinni lohikäärmeen, tuon muinaisaikojen käärmeen, jonka nimet ovat Paholainen ja Saatana, ja pani sen kahleisiin tuhanneksi vuodeksi,

Patriarkaallinen tekstilaitos

καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὃς ἐστὶ Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη,

Hän otti kiinni lohikäärmeen, tuon muinaisaikojen käärmeen, jonka nimet ovat Paholainen ja Saatana, **maailman eksyttäjä** ja pani sen kahleisiin tuhanneksi vuodeksi,

Patriarkaalisessa tekstissä on lisäys Saatanan nimiin: ”maailman eksyttäjä”. Bysanttilaisessa tekstissä on vielä laajempi lisäys, ”**koko** maailman eksyttäjä” (ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὄλην). Nimi on toistoa kohdasta Ilm. 12:9 ”**tuo** koko ihmiskunnan eksyttäjä”, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὄλην. Lisäys esiintyy neljässä minuskelikäsitöissä (046, 051, 2030 ja 2377) sekä Ilmestyskirjan koine-traditiossa. Lisäyksellä itsellään ei ole suurta merkitystä tekstin ymmärryksen tai teologian kannalta.

Ap. t. 24:6–8

Tekstikriittinen teksti (NA27)

ὃς καὶ τὸ ἱερόν ἐπέιρασεν βεβηλῶσαι ὄν καὶ ἐκρατήσαμεν, παρ’ οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.

”Hän yritti saastuttaa temppelinkin, mutta siitä teosta me otimme hänet kiinni. Häntä kuulustelemalla voit itse päästä perille kaikesta siitä, mistä me häntä syytämme.”

Patriarkaallinen tekstilaitos

ὃς καὶ τὸ ἱερόν ἐπέιρασεν βεβηλῶσαι ὄν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν· παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλιάρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελεύσας τοὺς κατηγοροῦσας αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπὶ σέ· παρ’ οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.

”Hän yritti saastuttaa temppelinkin, mutta siitä teosta me otimme hänet kiinni. **Tahdoimme tuomita hänet oman lakimme mukaan, mutta komentaja Lysias**

tuli paikalle, riisti väkivalloin hänet käsitsemme ja vei hänet pois. Komentaja sanoi, että niiden, jotka tahtovat esittää syytteen häntä vastaan, on tultava sinun luoksesi. Häntä kuulustelemalla voit itse päästä perille kaikesta siitä, mistä me häntä syytämme.”

Patriarkaalisien tekstien lisäys selittää Apostolien tekojen narratiivia. Patriarkaalisien tekstien kanssa täysin yhteneviä (aktiivimuodossa *κρίνειν*) ovat vain kaksi minuskelikäsi kirjoitusta (614, 1505) 1200-luvulta.¹ Lisäys korostaa roomalaisen komentajan Lysiaksen hyveellisyyttä, koska hän oli pelastanut Paavalin viemällä tämän turvaan Kesareaan. Juutalaiset olivat vannoneet tappavansa Paavalin (Ap. t. 23:12). Paavalin sisarenpoika kuitenkin sai vihiä asiasta (Ap. t. 23:16). Lisäys korostaa juutalaisten Paavalia kohtaan kohdistamaa murhanhimoa ja laittomuutta, koska he halusivat tappaa Paavalin välittämättä roomalaisesta laista.

Merkitys

Suomen ortodoksisen kirkon käyttämä Uusi testamentti eroaa siis merkittävästikin ekumeenisen patriarkaatin ja muiden kreikkankielisten ortodoksisien kirkkojen käyttämästä patriarkaalisesta tekstistä.

Mitä tekstiä Suomen ortodoksisen kirkon tulisi käyttää? Nyt käytössä oleva vuoden 1992 käännös on tehty useiden kirkkokuntien kanssa yhteistyössä. Käännös on ottanut huomioon useita tärkeitä lukutapoja bysanttilaisesta tekstimuodosta, joita ei ollut vuoden 1938 Uuden testamentin käännöksessä. Kirkkoraamattu 1992 ja patriarkaalinen teksti eroavat toisistaan silti merkittävästi.

Vuoden 1992 käännöksen komiteatyöskentelyyn osallistuivat ortodoksisesta kirkosta KP Arkkipiispa Johannes, isä Johannes Seppälä sekä Merja Merras. Komitean ortodoksisjäsenien ansiosta 1992 käännöksessä on useita kohtia, mitä ei ilman heidän työpanostaan siinä olisi. Esimerkiksi Joh. 5:2-4:

² Jerusalemissa on Lammassportin lähellä allas, jonka hepreankielinen nimi on Betesda. Sitä reunustaa viisi pylväshallia, 3 ja niissä makasi suuri joukko sairaita:

sokeita, rampoja ja halvaantuneita. **Nämä odottivat, että vesi alkaisi liikkua. 4 Aika ajoin näet Herran enkeli laskeutui lammikkoon ja pani veden kuohumaan, ja se, joka ensimmäisenä astui kuohuvaan veteen, tuli terveeksi, sairastipa hän mitä tautia tahansa.**

Tämä perikooppi on tärkeässä osassa, koska se luetaan ortodoksisessa kirkossa jokaisessa pienessä vedenpyhitystoimituksessa. Aleksandrialainen tekstiraditio jättää lihavoidut osat mainitsematta.

Mikä on oikea (ὀρθός) **Uuden testamentin teksti**? Suurin osa nykysegeeteistä vastaa kysymykseen, että aleksandrialaiseen tekstiin pohjautuva tekstikriittinen tekstilaitos on ainakin lähellä Uuden testamentin alkutekstiä. Patriarkaallinen teksti on taas muokkautunut satojen vuosien aikana Pyhän Tradition kautta. Traditiohan on Pyhän Hengen elämää Kirkossa. Vastauksen kysymykseen jätän lukijan pohdittavaksi.

Viitteet

- ¹ Erasmus Rotterdamilainen julkaisi vuonna 1516 kreikankielisen *Textus receptus*-tekstin Uuden testamentin laitoksessaan *Novum instrumentum omne* todistaakseen Vulgatan tekstin yliveritaisuuden kreikkalaisiin tekstimuotoihin. Hän käytti *Textus receptus*-tekstin valmisteluun vain seitsemää käsikirjoitusta. (W. W. Combs, *Erasmus and the textus receptus*, DBSJ 1 (Spring 1996), 45.)
- ² Apostoloslektionaarissa ovat sekä Apostolien tekojen että epistolatekstien lukukappaleet. Ilmestyskirjan tekstiä siinä sen sijaan ei ole.
- ³ <http://www.bibleodyssey.org/places/related-articles/alexandrian-text.aspx>, viitattu 20.04.2016. Nimi *vähemmistöteksti* johtuu siitä, että aleksandrialaista tekstityyppiä edustavia käsikirjoituksia on vähemmän kuin bysanttilaista eli *enemmistötekstiä*.
- ⁴ *Anderson* 2012, 3.
- ⁵ Infinitiivin aoristissa (κρῖναι) lisäys itsessään on sen sijaan huomattavasti yleisempi ja se esiintyy merkittävässä käsikirjoituksissa: Sinaiticuksessa, Alexandrinuksessa, Vaticanuksessa (300–400-luvuilta). Lisäystä ei ole kuitenkaan otettu mukaan Nestle-Alandin tekstiin, koska sen katsotaan olevan myöhäisempi lisäys.

Kirjallisuus

Anderson, Paul

2012 Orthodox Lectionary and the New Testament: History, Text, and Traditions. Journal of the Orthodox Center for the Advancement of Biblical Studies (JOCABS). Vol 5, No 1 (2012) p. 1-4. Worcester, MA: Orthodox Center for the Advancement of Biblical Studies. <http://ocabs.org/journal/index.php/jocabs/issue/view/8/show-Toc>, viitattu 20.04.2016.

EOB: The Eastern / Greek Orthodox New Testament

2014 The Eastern / Greek Orthodox Bible. Based on the Septuagint and the Patriarchal Text. New Testament. Also Known as the Christian Greek Scriptures. With extensive introductory and supplemental material. Laurent Cleenewerck, editor. United States of America: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Novum Testamentum Graece

1993 Novum Testamentum Graece post Eberhard et Erwin Nestle editione vicesima septima revisa communiter ediderunt Kurt Aland et al. 27. revidierte Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Raamattu

1992 Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. 2. painos. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.

The New Testament

2014 The New Testament of the Greek-speaking Orthodox Churches. Original Greek (Koine) Text. Elpenor: Athens

Wassermann, Tommy

2016 Alexandrian Text. <http://www.bibleodyssey.org/places/related-articles/alexandrian-text.aspx>, viitattu 20.04.2016